

Vladimir Bračić, kot ga večina ne pozna

BOJAN BRAČIČ

Napisati nekaj o človeku, o katerem je dosti raziskanega in zapisanega, ni enostavno, sploh če naj to besedilo odstre del, ki je večini nepoznan.

Gre za moje spomine na očeta in zaradi tega na včasih tudi subjektivno obravnavanje dogodkov. Za očeta sem ves čas uporabljal izraz očka, zato ga uporabljam tudi tukaj.

Nedelja zjutraj. Očka in mama sta bila še v postelji, ko smo se mednju priplazili eden za drugim vsi trije otroci. Takrat smo živeli že v Mariboru, kamor smo se pomladi leta 1959 preselili iz Ptuja. Običajno je bila prva sestra Nevenka, očkov sonček. Pri dveh letih je prebolela otroško paralizo. Posledica bolezni je bila ohromljenost spodnjega dela telesa. V zdravilišču Stara Gora so del posledic bolezni uspešno pozdravili, ostal pa je zaostanek v razvoju leve noge. Za izboljšanje zdravstvenega stanja so predlagali še morje, čimbolj na jugu. In jo je očka, še ne petletno, oktobra 1957 peljal za 14 dni v Ulcinj. Za vso družino ni zneslo, poleg tega sem bil jaz takrat že šolar, in sta šla sama. Hčerke, sploh če so edine, bi naj bile po neki naravni zakonitosti očetove ljubljenske, to pa ju je zagotovo še bolj povežalo. Vendar zaradi tega z bratom nisva bila nikoli deležna manj očkove pozornosti.

Ko smo bili tako v nedeljo zjutraj zbrani v zakonski postelji staršev, nam je očka pripovedoval različne zgodbe. Nekaj jih je bilo iz partizanskih dni, zraven pa je bila še kakšna iz njegove mladosti. Pri pripovedih iz časa vojne ni nikoli govoril o njenih grozotah, poskusil je najti kako bolj veselo dogodivščino, kot je bila tista, ko so si partizani naredili minomet. Po nekem spopadu s sovražnikom so dobili tudi mine za minomet; slednjega seveda niso imeli. Pa je bil nekdo našel cevi medkrajevnega vodovoda, ki so po premeru ustrezale minometu, za kakršnega so pridobili strelivo. In so naredili minomet. Z njim so nek popoldan izstrelili mino proti Žužemberku, v katerem so bili utrjeni Italijani. Minomet je pri tem razpadel, na srečo pa pri tem ni nikogar poškodoval, ker so bili pri streljanju z njim dovolj previdni. Reakcija prestrašenih Italijanov je bila pričakovana. To mino so smatrali za začetek napada partizanov na mesto in so potem dalj časa in še pozno v noč na vso moč streljali iz svojih utrd. Partizani so se v varnem zavetju za hribom ob tem veselo hahljali.

Zvedeli smo tudi, da so ga domačini v vasi Žvirče, kamor se je bil zatekel s soborcem, potem ko so sovražniki v ofenzivi na Kočevskem rogu razbili njuno enoto, izdali. Ko sta zvečer prišla do hiše in vprašala, ali smeta prenočiti na seniku, so jima dali vsakemu skodelico mleka in kos kruha in ju napotili na senik s pripombo, da ne smeta kaditi. Toda zjutraj ju je zbudila vaška straža in ju odpeljala v Zagradec, kjer so ju predali Italijanom. Nikoli pa nam ni povedal, da je bil potem zaprt v Padovi in kasneje tudi v zloglasnem taborišču Kampor na Rabu.

Edina »krvava« zgodba je bila o tem, kako je prišlo do poškodbe sluha na desnem ušesu. Takrat je bil komisar Slovenske narodno osvobodilne udarne brigade Srečka Kosovela. Na položaju so pričakovali napad Italijanov, ko so jih ti začeli obstreljevati z minometom. Ena od min je priletela na hrbet njegovega kurirja. Kurirja je raztrgalo, njegovo telo pa je zadržalo večino šrapnelov in tako obvarovalo tovariše, ki so bili v bližini. Zaradi detonacije je bil očka nekaj časa na eno uho gluha. Sluh se mu je potem povrnil, vendar pa je takratni premik koščic v notranjem ušesu povzročil poslabšanje sluha v starejših letih.

Poleg partizanskih smo slišali tudi nekaj zgodb iz njegove mladosti. Najzgodnejša je bila o tem, kako je bil kratek čas predsednik *Lige proti alkoholizmu in kajenju* na osnovni šoli Sv. Barbara. Pa se je zgodilo, da sta s starejšim sorodnikom prodala junce nekje v okolici in so ju po dobri kupčiji povabili v vinsko klet, kar pa se za predsednika

omenjene lige seveda ni spodobilo. Sošolka, ki je bila priča dogodku, ga je »zašpecala« in članstva v ligi je bilo konec.

Več zgodb je bilo povezanih s časom, ko je bil dijak v višjih razredih učiteljišča v Ljubljani. Zanimivo je, da o času, prebitem na učiteljišču v Mariboru, ni pripovedoval, razen tega, da se je občasno družil z bratrancem, narodnim herojem Bojanom Ilichom.

V Ljubljani je stanoval pri mami s sestri Kristini Urch, teti Tinki. Sicer ni živel v pomanjkanju, pa vendar se ni branil kakega dodatnega dinarja, če se ga je dalo zaslužiti. Tako je ob obiskih doma pri povratku v Ljubljano vedno tovoril s seboj velik kovček skrbno spakiranih kokošjih jajc, vsako je bilo zavitov časopisni papir, ki so jih ljubljanske gospodinje zelo cenile. Ni jih prodajal sam, ampak je imel dogovor z nekaj »jajčaricami«, ki so potem ta »zaklad« prodajale po hišah.

Posebna zgodba je bila *Društvo Zarada*. To ime si je nadela skupina s tremi ali štirimi sošolci, ki so občasno s skupnim delom kaj zaslužili. To delo pa ni bilo igranje po gostinskih lokalih, kot je napačno interpretiral najin pogovor pred mnogimi leti mag. Martin Prašnički, v sicer odlični študiji *Prof. dr. Vladimir Bračič – žlahtni trs haloških goric*. Fantje so prenašali in zlagali drva, igrali manekene, ki so oblečeni v oblačila nekega trgovca sodelovali na prireditvi in podobno. Posebna naloga pa je bila, kako se z združenimi silami od časa do časa pritihotapiti na kakšno veselico, tako da jih je vstopnino plačalo kar najmanj, najraje samo eden.

Takih zgodb bi se dalo napisati še mnogo. Nikoli se v njih ni hvalil s svojim herojstvom ali velikimi deli in nikoli tudi ni skrival kakšne manj svetle strani svojega življenja. V osnovni in srednji šoli je bil vedno prav dober, nikoli pa odličen učenec razen pri posameznih predmetih. Tako tudi nas otrok ni nikoli gnjavil, da bi morali biti odlični. Bolj nas je spodbujal pri tem, da smo razvijali svoje sposobnosti in poskusili uresničevati svoje želje in ideje. Razen enkrat.

Živeli smo še na Ptujju in jaz nisem naredil določene naloge, nisem vadil igranja na klavir oziroma pianino. Neizpolnjena naloga je pomenila kazen in ta je bila nekaj udarcev s kuhalnico po zadnji plati. Prvič in zadnjič. Očka kot družinski oče ni imel nobene izkušnje ali vzorca, kako ravnati v takih situacijah, otroštvo je namreč preživel le z materjo ter starejšim in mlajšim polbratom. Ko se je rodil, je bila njegova

mama že šest let vdova. Zanosila je z domačinom, ki je ob koncu prve vojne prišel domov in nekaj časa živel pri njej in ji pomagal pri vodenju posestva in gostilne. Potem pa se je izkazalo, da se ne moreta poročiti, saj je bil on že poročen in se je vrnil k ženi. Očkova mama, zame babica Micka, se je pol leta po rojstvu drugega sina Vladimirja, starejšega Stanka je imela iz prvega zakona, drugič poročila. Drugi Mickin mož Franc Bračić je očka posvojil in po njem imamo sedanji priimek, sicer bi se pisali drugače. Žal je očkov očim zelo hitro »odšel«. Iz ne povsem jasnih razlogov se je zastrupil štiri mesece po poroki in zdaj je očkova mama ostala spet sama z dvema otrokoma in noseča. Očkov mlajši polbrat Maks se je rodil, ko je bil njegov oče že mrtev.

Pravega, biološkega očeta je očka videl samo enkrat v življenju. Ko je bil star 18 let, mu je mama razložila, kar se je tu in tam včasih šušljalo, dala denar in naslov, da ga je šel obiskat. Potem je nadaljeval šolanje na učiteljsišču v Ljubljani, kjer je bil polno zaposlen, saj je poleg šolskih obveznosti igral kontrabas v šolskem orkestru, društvo *Zarada* sem že omenil. V počitnicah je doma sodeloval v zelo razgibanem kulturnem življenju, za katerega sta skrbeli dve kulturni društvi in po njuni ukinitvi Sokolska četa. V gostilni, ki jo je vodila očkova mama, je bilo stalno prizorišče različnih kulturnih dogodkov, tako ne preseneča, da se je očka prvič pojavil kot igralec v Finžgarjevi *Verigi*, ko mu je bilo le devet let.

Očka je očitno hitro ugotovil, da omenjeni ukrep oziroma kazen za neizpolnjeno nalogo ni pravi način vzgoje otrok, saj se ne taka ne podobna fizična kazen ni nikoli več zgodila, ne meni, ne sestri, ne bratu. Probleme, ki pa jih na srečo ni bilo dosti, smo reševali z razgovorom.

Življenje na Ptuj in prva leta v Mariboru je bilo življenje tipične tedanje družine. Mama se po prihodu na Ptuj iz Ljubljane, kjer sta starša živela po poroki in kjer sem se rodil jaz, ni več zaposlila. Očka je bil že takrat precej zaposlen, toda še vedno je imel čas za družinske sprehode ob nedeljah ob Dravi, na grad ali v Ljudski vrt na Ptuj oziroma v Mestni park in do Treh ribnikov v Mariboru. Nekajkrat smo si sposodili čoln in se z njim prevažali po prvem ribniku. Na takih sprehodih smo se pogovarjali o vsemogočem in otroci nismo bili samo poslušalci.

Na Ptujju je bil očka nekaj časa celo starešina pri tabornikih. Ko sem dobil kolo in me je naučil voziti se z njim, sva se enkrat odpeljala s kolesi do tabora, ki so ga imeli ptujski taborniki nekje ob desni obali Drave in tam prenočila. Tudi na taborjenje blizu Ljubnega ob Savinji sem smel, taborovodja je bil seveda očka. Sva pa bila s sošolcem Edom na tem taboru najmlajša tabornika. Ko smo se preselili v Maribor, sem sam s taborniki še malo sodeloval, tudi pri gradnji taborniškega doma na robu mestnega parka, očka pa za to dejavnost ni imel več časa.

Po letu 1961, ko smo kupili avto, FIAT-a 600 seveda, smo se ob nedeljah večkrat odpeljali v Cirkulane k babici Mimiki, mami naše mame; očetova je umrla že mnogo prej. Zdaj, ko smo bili bolj mobilni, smo se odpeljali kdaj tudi do drugih sorodnikov, do očkovih sestričen v Vojniku in Slovenskih Konjicah, včasih pa samo kam na nedeljski izlet. Enkrat smo naredili tudi krajši tridnevni izlet po Sloveniji od Žužemberka do Vrbe, na katerem pa sem bil od otrok samo jaz.

Ko takole obujam spomine ob pisanju, se mi zdi, da sem bil kot najstarejši od otrok v nekem smislu malo privilegirani. Ko je imel očka še več časa za družino, sem marsikaj že smel, z menoj se je že lahko pogovarjal o nekaterih zadevah, ki jih mlajša sestra in brat še nista razumela. Seveda pa nista bila za karkoli prikrajšana. Mali, tako sem od nekdaj imenoval brata Borisa, je bil pač kasneje s staršema na izletu po severnem delu Italije. Sam sem takrat kot gimnazijec že hodil po svojih poteh.

Zgodbe o svojem pravem očetu ni nikoli skrival. Ko smo bili nekoč na pokopališču v Cirkulanah, kjer sta bila takrat že pokopana očkova mama in mamin oče, nas je peljal tudi do groba Franca Bračiča in nam vse razložil. Kasneje smo tudi na tem grobu prižgali kakšno svečko. Očka pa je ob priliki obiskal tudi grob svojega pravega očeta Franca Emeršiča na pokopališču Mirogoj v Zagrebu. Ker je videl, da je grob vzdrževan, je na pokopališki upravi prosil za naslov vzdrževalcev. Ko se je vrnil v Maribor, jim je napisal pismo, v katerem se je predstavil in prosil za pojasnilo, v kakšni zvezi so s pokojnikom. Dan ali dva po tem, ko nam je to povedal, je pozvonil pismonoša s telegramom iz Zagreba. Zvedeli smo, da ima očka poleg dveh polbratov po mami, še polsestro po očetu, za nas otroke teto Sofijo. Seveda smo prvo naslednjo nedeljo »leteli« v Zagreb.

Očka je imel vedno manj prostega časa, s sestro pa nisva več imela toliko interesa za skupne družinske poti. Nekdanje nedeljske sprehode so zamenjala nedeljska kosila. Takrat smo bili običajno vsi zbrani in smo ob in po kosilu razpravljali o različnih družinskih in tudi drugih zadevah. Ob enem takih kosil, nas je očka seznanil s tem, da bo delal doktorat. Razložil nam je, zakaj je to potrebno. Če hoče delati na razvoju višjih in visokih šol, ki je nazadnje vodil do ustanovitve univerze, brez tega ne bo šlo. Ne more samo zahtevati od drugih, najprej mora biti za vzgled, nenazadnje tudi nam. Ob tem nas je opozoril, da bo to pomenilo dosti dela in dosti časa, da ga bo torej manj za druženje z nami in da upa, da ga ne bomo preveč pogrešali. Hkrati nas je vprašal, ali smo mu pripravljene pri tem pomagati. Seveda smo bili vsi za. In res smo mu pozneje občasno pomagali s tem, da smo iz svežnjev posestniških listov, ki so mu jih posodili za raziskave, preštevali krave, kokoši, njive, vinograde in še kaj.

Iz tistih časov se spomnim še druženj pri nas doma, ko so nas kak večer obiskali različni prijatelji in znanci kot maestro Jože Gregorc, šolski inšpektor Viktor Švajger, ki je nas otroke učil igrati na harmoniko, prijatelji staršev še iz ptujskih časov in še kdo. Otroci nismo težili in sva starejša dva smela biti prisotna, čeprav je trajalo tudi pozno v noč, kar je bila za naju posebna dogodivščina. Ob takih priložnostih so vsi dostikrat tudi zapeli več domačih in ponarodelih pesmi. Če je bil posebej razpoložen, je očka zapel narodno *En starček*, kar nam je bil poseben užitek. Nekaj časa je pel v učiteljskem pevskem zboru Slavko Osterc, potem pa za to, žal, ni bilo več časa.

Kljub temu, da je bil z različnimi stvarmi zelo zaseden, je poskušal posvetiti vsaj nekaj časa tudi nam, otrokom. Sestri je pomagal narisati kako risbico, vedno je z veseljem pogledal nove znamke, ki sem mu jih kot zbiralec pokazal, poslušal je bratove prigode iz šole.

Po opravljenem doktoratu pa so ga dolžnosti »požrle«. Večino nalog, ki jih je dobil, je vedno kakovostno izpolnil, zato so mu jih radi nalagali, on pa ni znal reči ne. Podobno kot pri doktoratu je bilo tudi z odhodom v Ljubljano, izvedeli smo pri nedeljskem kosilu. Čeprav smo vedeli, da bomo še manj skupaj, smo ga pri tem vsi podprli, saj je šlo v naših očeh za veliko priznanje; ne predlagajo kar tako nekoga v vlado ene od republik.

Nedeljska kosila so zdaj dobila še večji pomen, seveda kadar je očka bil doma. Dostikrat je imel namreč različne zadolžitve tudi ob sobotah in nedeljah. Zame pa so bili v tem času še pomembnejši nedeljski dopoldnevi.

Očka je imel rad naravo. Že v mladih letih je bil planinec, tabornik in kadar mu je čas dopuščal, je bil kje zunaj v naravi. Kadar je bil doma in je vreme dopuščalo, se je že zjutraj odpravil na pohod na Tojzlov vrh in na te ture je vedno povabil tudi mene. Povabila nisem nikoli zavrnil, čeprav je bilo včasih, po posebej veselem sobotnem večeru, v nedeljo navsezgodaj težko vstati. Ti pohodi so bili sicer bolj sprehodi kot planinske ture, zame pa so imeli poleg rekreacije poseben pomen. Bili so priložnost za pogovor med očetom in sinom, za katere drugače ni bilo časa. Čeprav sem zaključeval najstniška leta, me je imel za odraslega sogovornika in imel sem ta privilegij, da sem bil tudi nekak njegov zaupnik. On je od mene izvedel, kaj se dogaja doma, kako je s sestro in bratom, jaz pa sem izvedel kaj o njegovem delu, o katerem sicer ni dosti govoril. Izvedel sem tudi za kako njegovo željo in tudi kako »skrivnost«. Ko se je enkrat odločil, da se bo za krajši čas povsem umaknil pred vsemi, sem za ta skriti kraj vedel le jaz. Bil je prepričan, da bom znal presoditi, v kakem primeru bom to lahko nekemu povedal oziroma ga poklical. Mama, ki ravno tako ni vedela, kje je, je bila z mojim pojasnilom, da pač potrebuje malo počitka, zadovoljna. Niso pa bili zadovoljni mnogi, ki so tudi po večkrat na dan klicali po telefonu in celo grozili, kaj vse se bo zgodilo, če ne povemo, kje je. Očitno jim ni šlo v »čepico«, da naenkrat ne morejo dobiti nekoga, ki je bil vedno na voljo. Ko je postal član Lovske družine Pobrežje, so ture na Tojzla umanjale, ker je bil pač v naravi z lovci, in priznam, da sem jih pogrešal.

Želja po biti več v naravi je botrovala tudi temu, da se je očka odločil za nekaj zemlje v Bresternici. Saj je razmišljal, da bi našel kako reč v Halozah, toda do tja bi potrebovali uro ali več. In ker je bil problem čas, je bila odločitev jasna. Poleg tega je bilo blizu in enostavno dosegljivo s kolesom ali z mestnim avtobusom.

Otroci smo odraščali in se osamosvajali, eden prej drugi malo pozneje. Prva je odšla od doma sestra, ki se je po končani vzgojiteljski šoli odločila za službo v Izoli. Očka seveda ni bil navdušen, toda spoštoval je njeno odločitev in ji zaželel uspešen začetek delovne poti. Ko se je po letu dni vrnila domov, je bil seveda vesel in ji slabe odločitve ni nikoli očital. Ker je v prosvetni sferi poznal dosti ljudi, je prosil, naj nas

obvestijo, če bi se kje odprlo ustrezno delovno mesto vzgojiteljice. To je bilo ednino posredovanje za svoje. Službe in stanovanja smo si otroci uredili sami.



Slika1: Profesor Vladimir Bračič v krogu družine leta 1976

Vir: Iz družinskega albuma avtorja.

Ko smo bili vsak na svojem, so bili stiki seveda redkejši. Otroci smo bili zaposleni s svojimi družinami, vsakdanjim delom v službah, urejanjem stanovanj in še s čim. Družinske sprehode in nedeljska kosila so zdaj nadomestila srečanja na vikendu v Bresternici, kamor smo vsi radi prihajali; tudi delat v vinograd in sadovnjak, ne samo na piknike.

Očka je vedno rad in z zanosom delal vse, kar je bilo v korist drugih, pa naj je šlo za ustanovitev Univerze v Mariboru ali kaj drugega. Večkrat je omenil, da so z novo univerzo dobili več možnosti za študij mladi iz Štajerske in Prekmurja in predvsem iz njegovih Haloz. Rad je pomagal, kjerkoli se je dalo Haložanom, z zavzetostjo je opravljal tudi množico drugih del – spisek je enostavno preobširen, da bi vse naštel – za druge. Nikoli ni delal tega zato, da bi mu postavili kakršenkoli spomenik, večino vsega je naredil iz prepričanja, da dela v dobro ljudi in za to mu ni bilo nikoli žal časa, čeprav ga je s tem odtegoval tako soprogi kot nam otrokom. Mnogi so to znali ceniti

in so mu to tudi pokazali. Toda kakšno leto, preden je odšel, mi je takole potožil: »Nekateri zelo hitro pozabijo, kar je bilo narejenega zanje. Veš, zdaj, ko je seveda za vse prepozno, ugotavljam, da bi včasih lahko več časa posvetil vam otrokom, sploh ko ste bili v puberteti. Mama pri vsem delu v skrbi za družino za to tudi ni imela časa in pravzaprav sreča, da ste se sami dobro znašli in niste zašli na kako čudno pot. Ja, veš, razočaran sem nad nekaterimi stvarmi, ki se dogajajo danes. Večino zanima le lastna rit. Saj so tudi včasih bili taki, vendar je bilo več nekakega kolektivnega duha in več posluha za skupnost, za sodelovanje. Moral bi se vam opravičiti za vse, ampak zdaj je prepozno, ničesar ne bo spremenilo.«

Ne vem točno, na kateri dogodek ali dogodke se je nanašala ta njegova izjava, vem pa, da je bil zelo razočaran, ko so osnovni šoli v Cirkulanah odstranili ime njegovega polbrata Maksa Bračiča, ki jo je nekaj časa nosila. Takrat je z enakim razočaranjem napovedal, da bodo gotovo tudi iz imena Kulturnega društva v Cirkulanah izbrisali ime Frančka Kozela, domačina, partizana, ki je enako kot njegov polbrat Maks padel v partizanih. To se je kasneje res zgodilo.

Še ko se je upokojil, je z nezmanjšano intenzivnostjo nadaljeval z delom in s svojimi raziskavami, katerih večino je namenil svojim dragim Haložam in Haložanom. Prvi infarkt ni bistveno vplival na njegovo delo, šele po drugem je za spoznanje »upočasnil konje«. Zdaj si je vzel malo več časa še za kaj drugega in smo recimo z bratom občasno igrali preferans izmenično enkrat pri enem, pa pri drugem in pri tretjem. Svoje zadnje raziskovalno delo je zaključil tri mesece pred smrtjo. Kot da bi nekaj slutil, mi je na separat iz ČZN, ki mi ga je dal, takrat napisal: To je moje zadnje obsežnejše raziskovalno delo.

O očetu, ki je bil učitelj, vojak, raziskovalec, znanstvenik, pisec, aktiven družbenopolitični delavec, kulturnik in še kaj, bi seveda lahko napisal knjigo. Nanizal pa sem le nekaj spominov iz otroških in mlajših let, ki naj osvetlijo njegov lik tudi s tega zornega kota.

